

Особливості викладання в 10-11 класах

Захист України

Організація освітнього процесу з навчального предмета «Захист України» у закладах загальної середньої освіти у 2026/2027 навчальному році здійснюватиметься відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про основи національного спротиву», «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 1322, Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392, Державного стандарту профільної середньої освіти, а також інших нормативно-правових актів.

Конституція України визначає захист Вітчизни обов'язком громадян України, найважливішою функцією держави. Безпека людини, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Відповідно до статті 6 Закону України «Про основи національного спротиву» підготовка здобувачів освіти до національного спротиву розпочинається на третьому рівні повної загальної середньої освіти та проводиться у закладах загальної середньої, професійної, фахової передвищої освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності на відповідному рівні повної загальної середньої освіти, шляхом вивчення навчального предмета "Захист України" та здійснення заходів, спрямованих на військово-патріотичне виховання молоді. Програма навчального предмета "Захист України" розробляється та затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, за погодженням з Міністерством оборони України.

Відповідно до змін, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 20.06.2025 № 890, у Типовій освітній програмі для закладів загальної середньої освіти III ступеня (затвердженій наказом МОН від 20.04.2018 № 408) на вивчення предмета «Захист України» у 10–11 класах передбачено **2 години на тиждень**. На профільному рівні типовим навчальним планом передбачено 5 годин (інваріантний складник) на тиждень.

Заклади освіти, які долучилися до Інноваційного освітнього проєкту на всеукраїнському рівні за темою «Теоретико-методичні засади викладання навчального предмета / інтегрованого курсу «Захист України» (далі — Освітній проєкт), здійснюють викладання за Модельною навчальною програмою «Захист України. Інтегрований курс», рекомендованої Наказом МОН України від 08.08.2024 № 1116.

Суттєвою загальною рисою модельної навчальної програми є надання вчителю значно більшої свободи в питаннях планування освітнього

процесу. Вибір форм, методів і засобів навчання, розподіл годин, відведених на вивчення модулів та окремих тем (це стосується як порядку вивчення тем, так і розподілу часу на їх вивчення), учительство здійснює самостійно.

Заклади, що не долучилися до Освітнього проєкту, здійснюють навчання за програмами:

- «Захист України. Рівень стандарту». Навчальна програма для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти;
- «Захист України. Профільний рівень». Навчальна програма для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти.

Рекомендуємо враховувати, що під час організації та здійснення підготовки громадян України до військової служби, у тому числі шляхом викладання навчального предмета «Захист України», **не допускаються будь-які форми дискримінації, зокрема за ознакою статі**. У цьому контексті рекомендуємо відмовитися від практики формування окремих навчальних груп для хлопців та дівчат - усі здобувачі освіти мають навчатися в рівних умовах.

Наказом Міністерства освіти і науки України від 14.04.2026 № 615 «Про деякі питання викладання навчального предмета «Захист України», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 27.04.2026 за № 578/45972, затверджено **Положення про осередок з вивчення навчального предмета «Захист України»** (далі — Положення). Положення набрало чинності 19.05.2026 і визначає основні засади створення та діяльності Осередків.

Положення поширюється на державні, комунальні заклади загальної середньої, професійної, спеціалізованої, фахової передвищої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти, а також на міжшкільні ресурсні центри, зокрема й за дистанційною формою. Відповідно до Положення Осередок є структурним підрозділом такого закладу (далі — заклад). Положення про Осередок конкретного закладу розробляється на підставі затвердженого Положення та затверджується керівником закладу за погодженням із засновником (засновниками) закладу або уповноваженим ним (ними) органом (особою).

Головною метою діяльності Осередку є компетентнісне навчання здобувачів освіти навчальному предмету «Захист України», що передбачає утвердження української національної та громадянської ідентичності, зокрема через національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання, формування оборонної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей України, а також набуття здобувачами освіти практичних навичок для забезпечення власної безпеки та безпеки оточення у разі виникнення надзвичайних ситуацій, засвоєння основ захисту України та національного спротиву, військової справи, цивільного захисту населення, домедичної допомоги, зокрема в умовах бою.

Звертаємо особливу увагу, що відповідно до Положення викладання навчального предмета «Захист України» здійснюється у **тренінговому форматі**

на засадах концентрованого навчання — через чотири-, або восьмигодинні інтенсиви, що організовуються для здобувачів освіти двічі на місяць, один раз на місяць або протягом одного навчального тижня на семестр відповідно.

Такий формат передбачає перегляд традиційного розкладу: замість щотижневих окремих уроків заняття з предмета «Захист України» концентруються в межах навчальних днів на базі Осередку.

Під час організації навчального процесу варто зосередити увагу саме на **практичному складникові предмета (до 80 %)**, а не на виконанні письмових (контрольних, самостійних) робіт, перерхитуванні підручника, заучуванні нормативно-правових актів, військових та медичних понять і визначень, відпрацюванні навичок стрйової підготовки тощо.

Для надання допомоги педагогічним працівникам у проведенні навчальних занять за певними модулями навчальної програми «Захисту України» можуть залучатися ветерани війни, представники органів сил безпеки і оборони за погодженням з їх керівниками, представники інститутів громадянського суспільства.

Ветерани війни, які виявляють зацікавленість у викладанні навчального предмета «Захист України», можуть скористатися передбаченим механізмом професійної адаптації, що включає проходження відповідного підвищення кваліфікації та укладення тристороннього договору між закладом освіти, ветераном та структурним підрозділом з питань ветеранської політики. Такий формат взаємодії створює організаційне підґрунтя для офіційного працевлаштування ветерана на посаду педагогічного працівника та передбачає послідовне проходження етапів адаптації, супроводу й підвищення кваліфікації згідно з чинним законодавством. Детальніше з процедурою працевлаштування та вимогами до кандидатів можна ознайомитися у **Методичних рекомендаціях, затверджених спільним наказом Міністерства освіти і науки України та Міністерства у справах ветеранів України від 17.06.2025 № 868/483.**

Рекомендуємо педагогічним працівникам, які викладають в Осередку, пройти підвищення кваліфікації у 2026/2027 навчальному році за Типовою програмою підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України», затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 16.08.2024 № 1151.

Окрім загальної програми підвищення кваліфікації, для педагогічних працівників, які викладають окремі модулі навчального предмета «Захист України», розроблено і рекомендовано до впровадження спеціалізовані типові програми підвищення кваліфікації. Зокрема, наказом МОН від 15.05.2025 № 736 затверджено програму підвищення кваліфікації за темою «Основи стрілецької та тактичної підготовки», яка охоплює практичні навички щодо використання стрілецької зброї, тактичного спорядження, орієнтування на місцевості та дій у малих підрозділах. Водночас наказом МОН від 06.05.2025 №

686 затверджено типову програму «Основи пілотування БпЛА мультироторного типу із системою FPV», що спрямована на формування у вчителів / вчительок базових та розширених компетентностей у сфері роботи з безпіотною авіаційною технікою, яка впроваджується до змісту нового інтегрованого курсу.

Відпрацювання практичних навичок у межах вивчення предмета **може відбуватися під час навчання в Осередку або шляхом проведення навчально-польових зборів**. Рекомендуємо організовувати навчально-польові збори за умови їх проведення у 10 класі наприкінці навчального року. Тривалість зборів та форма їх проведення визначаються закладом освіти, де створено Осередок.

Для проведення практичних занять та навчально-польових зборів з навчального предмета «Захист України» можна використовувати базу закладів спеціалізованої освіти військового спрямування, закладів освіти із специфічними умовами навчання, міжшкільних ресурсних центрів, центрів підготовки громадян до національного спротиву, добровольчих формувань територіальної громади, а також інститутів громадянського суспільства.

Здобувачі освіти, які належать до чинних згідно із законодавством України релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю або має інші обмеження, що поширюються на відпрацювання практичних навичок, передбачених програмою навчального предмета «Захист України», вивчають предмет за індивідуальним навчальним планом, який розробляє заклад освіти за поданою особистою письмовою заявою батьків (законних представників).

Під час проведення занять з предмета «Захист України» **відсутні вимоги до форми одягу вчителя / вчительки та здобувачів освіти**. Під час відпрацювання практичних навичок, що передбачають активні рухи, переміщення та пересування предметів, рекомендовано носити зручний одяг та взуття, які не сковують рухів та не створюють ризиків травмування під час занять.

Під час проведення занять з предмета «Захист України» обов'язковими є інструктажі з безпеки для здобувачів освіти. Керівники закладів освіти зобов'язані вживати заходів щодо попередження загибелі та травмування здобувачів освіти, встановлювати необхідні вимоги безпеки під час роботи з озброєнням та військовою технікою, проведення занять, стрільб, спеціальних занять і робіт, своєчасно доводити ці вимоги до відома здобувачів освіти. Відповідальність за дотримання вимог безпеки на заняттях покладена на вчителів / вчительок навчального предмета «Захист України». Забороняється використання будь-яких засобів, що не входять до Типового переліку засобів навчання та обладнання для забезпечення викладання предмета «Захист України» закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти.

Рекомендовані інтернет-ресурси

Учителям і вчителькам навчального предмета «Захист України» рекомендовано використовувати такі інтернет-ресурси:

- Навчально-методичні матеріали з предмета «Захист України» — https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+UIED_06+2025/about
- Оновлений предмет «Захист України»: Історії, що надихають — https://youtube.com/playlist?list=PLfjqUTZmMuMY&si=a7ozXWi2c09_i2h8
- G7 Сили територіальної оборони ЗСУ готові до спротиву — <https://sprotyvg7.com.ua/>
- Курс «Когнітивні технології» — <https://victory-neurones.com/>
- Протоколи ТССС — <https://tccc.org.ua/>
- Мобільний додаток Drill (безплатний для всіх, хто знаходиться в Україні) — <https://appdrills.com/uk/>
- СБС Симулятор - Знайди Ворога — <https://www.killzone.training/>
- Combat Raccoon — <https://youtube.com/@combatraccoon2021?si=1BFygydeVjX-Evyr>
- Вишкіл капітанів — <https://youtube.com/@vyshkilkapitaniv?si=En9x5TVt6vkxv9bX>
- Основи військової топографії — <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/basics-of-military-topography/>
- Maysterfly — <https://youtube.com/@maysterfly?si=18kI5V6TQ1L2W2bR>
- Victory Drones (статті та методички) — <https://fpv-manuals.victory-drones.com/docs/category/%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96%D0%B2>
- СБС: Сили безпілотних систем — https://youtube.com/@usf_army?si=f4PARhmRapop7HcY
- Курс open source intelligence – розвідка з відкритих джерел — <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/osint-open-source-intelligence/>
- ВСЕ ПРО МІННУ БЕЗПЕКУ — <https://bezpeka.info/>
- Електронна військова бібліотека — <https://www.ukrmilitary.com/p/military-library.html>
- Курс тактичної медицини СБУ: протокол ТССС, алгоритми MARCH та PAWS — <https://youtube.com/playlist?list=PLWhDP0v1o10G4jLUB9meDOuIn5X7G4s6T&si=maIkIA-4HwbzjBv6>
- «Відпрацювання алгоритмів надання допомоги за допомогою онлайн-симуляторів» — <https://www.lifesaversim.com/ua/>
- Курс «Історія українського громадянського суспільства» — <https://courses.zrozumilo.in.ua/courses/course-v1:eef+EEF-044+Jan2024/about>
- Програма ментального здоров'я | Ти як? — <https://howareu.com/>

Для викладання у 10-11 класах за Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти чинними залишаються інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році (лист МОН від 30.08.2024 1.1/15776-24), розміщені за [покликанням](#).